הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר אעל המקרא שרי למשקל על המדרש לא שרי למשקל מאי שנא מדרש דלא דכתיב 1ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם וכתיב 2ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' (א) א)מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים תנן לא ילמדנו מקרא בשלמא למאן דאמר שכר פיסוק טעמים היינו דלא ילמדנו אלא למאן דאמר שכר שימור גדול בר שימור הוא בקטן קתני אי בקטן אימא סיפא אבל מלמד את בניו מקרא קטן בר בנים הוא חסורי מחסרא והכי קתני לא ילמדנו מקרא בקטן אם היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא מיתיבי בתינוקות לא קורין בתחילה בשבת (ב) אלא שונין בראשון בשלמא למאן דאמר שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין בתחילה בשבת ואמאי שונין בראשון הא איכא שכר שימור דשבת וליטעמיך שכר פיסוק בשבת מי אסור הבלעה היא והבלעה מישרא שרי ב) גדתניא השוכר את הפועל לשמור את התינוק לשמור את הפרה לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אם

רש"י

והא קא משמע לן. מתני' דאפי' במקום שנוטלין שכר וכו'. ולהכי לא ילמדנו מקרא דהואיל ושרי למשקל שכר אם מלמדו בחנם מהני ליה מן השכר שהיה לו ליתן: **רב אמר.** מאי טעמא התירו למשקל שכר מן המקרא מפני שאין נוטלין שכר אלא על שכר שימור שמשמרין התינוקות שאין מניחין אותן לצאת ולעסוק בדברים בטלים ולא שכר לימוד המקרא וקטנים דצריכין שימור למדין מקרא ולא גדולים ולהכי לא ילמדנו מקרא לקטנים בחנם דהואיל ושרי למשקל עלייהו שכר קמהני (ג) השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו מדרש דקטנים אין לומדים מדרש אלא לגדולים וגדולים לית להו שכר שימור ולא קמהני להו כלל ולהכי שרי: **ורבי יוחנן אומר שכר פיסוק טעמים.** שקיל מנייהו שמלמדם ניקוד וטעמים וההוא שכר מלי למשקל ופיסוק טעמים אינו אלא במקרא ולהכי לא ילמדנו מקרא: (ד) **בקטן.** (משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר) תריץ מתני' דקתני לא ילמדנו מקרא (ה) בקטן משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר שהיה לו ליתן: **והכי קתני לא ילמדנו מקרא לקטן.** בחנם משום דקא מהני ליה שכר השימור אבל אם היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא גדול משום דאיהו לא צריך שימור ולא קמהני ליה ולבניו נמי הואיל ואביהן עמהם הוא משמרם וליכא שכר שימור: **לא קורין בתחילה בשבת.** אין מתחילין ללמדם בתחילה בשבת בדבר שלא למדו מעולם אבל שונין בראשון כלומר בדבר שלמדוהו כבר פעם ראשונה לומדים אותן פעם שניה בשבת. ולהכי קתני בראשון דרבותא קמ"ל אע"פ שלא למדוהו התינוקות אלא פעם אחת שונין: **בשלמא למאן דאמר שכר פיסוק טעמים.** שרי למשקל: **היינו דאין קורין בתחילה בשבת.** דהואיל ומעולם לא למדו דבר זה אלא עכשיו אינו מלמדו אלא בשכר ואתי למשקל שכר בשבת. אבל שונין דעביד ליה בלא שכר: **אמאי שונין בראשון.** אפילו שונין לא דהא איכא שכר שימור דשבת ואתי למשקל שכר בשבת: **הבלעה היא.** (ו) כדקתני ומישרי שרי: **דתניא השוכר את הפועל.** שנותן לו שכרו של כל יום: **לשמור את התינוק.** מטומאה: **לשמור את הזרעים.** לצורך העומר: אם

ר"ן

ג) **אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש לא שרי ליה למשקל.** נראה בעיני דה"פ מדינא מותר ליטול שכר על המקרא ולא על המדרש כדמפרש ואזיל מיהו יש מקומות שמחמירין על עצמם שלא ליטול שכר אפי' על המקרא כדי שלא יבא ליטול מן המדרש ובאותן מקומות אפילו מקרא יכול ללמדו שהרי מכיון שהחמירו על עצמן למצוה אינן רשאין ליטול שכר והוה ליה מקרא כמדרש לכל המקומות אלא דמתני' מתוקמא במקום שנוטלין שכר על המקרא כלומר שלא החמירו על עצמן ואפילו באותו מקום על המקרא דוקא הוא דשרי למשקל ומש"ה לא ילמדנו דכיון שנוטלין עליה שכר אם מלמדו בחנם נמצא מהנהו אבל על המדרש לא שרי למשקל דמדינא אסור כדמפרש ואזיל הלכך כי מלמדו מדרש בחנם לא מהני ליה ולא מידי דאגרא לא מחייב ביה ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא דמצות לאו ליהנות נתנו: ולענין הלכה קיימא לן הכי דעל המדרש לא שרי למשקל מיהו ה"מ שכר לימוד אבל אגר בטלה שרי והכי איתא בירושלמי(ז) דגרסינן התם יכול אף על מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים(ח) חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתניא נסבין אגריהון אמר ר' יודן בר' ישמעאל שכר בטלן הם נוטלין: **מאי שנא מדרש דלא דכתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא.** האי קרא מייתי לאשמעינן דמשה נצטווה ללמוד תורה לישראל: **וכתיב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'.** כלומר שצוני ללמוד בחנם דאי לא כאשר צוני אמאי קאי דליכא למימר בשכר דהיכי לימא כאשר צוני וכי צוהו בכך לא סגיא דלא לישקול אגרא וליכא למימר נמי דכאשר צוני הכי קאמר כאשר צוני ולא מעצמי אני אומר דודאי ישראל לא היו מפקפקין בכך דהא כתיב(ט) בך יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמד בחנם: **מקרא נמי בחנם.** מהאי קרא גופיה: **רב אמר שכר שימור.** דמסתמא לומדי מקרא קטנים וצריכין שימור ומש"ה נהי דאגר לימוד אסור שכר שימור שרי: **ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים.** שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא ניהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא בין רב לרבי יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור דלרב אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולרבי יוחנן שרי משום שכר פיסוק טעמים. הלכך לענין הלכה כיון דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן נקטינן דאפי' מגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נדרים: **תנן לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שכר שימור [גדול בר שימור] הוא.** והא איהו נטר נפשיה: **בקטן.** דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו הכי לא ספינן ליה בידים וכשמלמדו הרי הוא מהנהו: **ואם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא.** לו דלא בעי שימור לבניו נמי אע"ג דבעו שימור לא מתסר טפי מזן את בניו ואת בנותיו: **מיתיבי תינוקות לא קורין בתחלה בשבת.** מה שלא קראו מימיהם אלא שונין בראשון אם קראו פעם ראשונה לפני השבת שונין אותו בשבת אע"פ שהיא חזרה ראשונה: **בשלמא למ"ד שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחלה בשבת.** לפי שעיקר השכר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ומש"ה אין קורין בתחלה בשבת דשכר שבת אסור אבל שונין בראשון משום דלחזרה לא שקלי אגרא: **אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין וכו'.** כלומר מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה הרי השכר אינו אלא על השימור וכי היכי דאיכא שימור בתחלה הכי נמי איכא שימור כששונין: **הבלעה היא.** שמבליע שכר יום השבת בכלל שכר שאר הימים: **לשמור את התינוק.** שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה: **לשמור הפרה.** פרה אדומה: **את הזרעים.** לצורך עומר היו משמרין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לה רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ דף נח.): **לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן.** אם

מסורת הש"ס

א) בכורות כט., ב) ב"מ נח. [תוספתא דשבת פי"ח תוספתא ב"מ פ"ח], ג) [שייך לדף לו:], ד) [פ"ד ה"ג], ה) [דברים ד], ו) [שמות יט], ז) [שייך לע"ב],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כאשר צוני ה' אלהי מה אני: (ב) שם בתחילה בשבת אבל שונין בראשון: (ג) רש"י ד"ה רב אמר וכו' קמהני ליה השכר: (ד) ד"ה ר' יוחנן וד"ה בקטן משום דקא מהני הד"א השכר הס"ד ותיבת בקטן נמחק: (ה) ד"ה תרץ וכו' בקטן קתני משום: (ו) ד"ה הבלעה היא ומישרי שרי כצ"ל ותיבת כדקתני נמחק:

◆

מוסף רש"י

טעמים. הנגינות קריין טעמים (מגילה ג.) נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, בין בניקוד שבספר בין בהגבהת קול ובגלגול נעימות הנגינה של פשטא ודרגא ושופר מהפך (ברכות סב.). **השוכר את הפועל.** גזבר של הקדש שנכר פועל משל הקדש (ב"מ נח.). **לשמור את התינוק.** שלא יטמאו, שהיו מגדלין אותן לפרה בחצרות הבנויות בסלעים ותחתיהן חלל, כדאמרינן בסוכה בהישן תחת המטה (כא.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה (ב"מ נח.). **לשמור את הפרה.** אדומה, שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום (שם). **לשמור את הזרעים.** שדה המתוכרת חרועה לעומר קודם הפסח שבעים יום, כדאמרינן במנחות (פה.) או נמי בשביעית, ספיחים לעומר ושתי הלחם (ב"מ שם). **אין נותנין לו שכר שבת.** אם שכיר יום הוא (שם).

◆

פירוש הרא"ש

במקום שנוטלין שכר על המקרא. ואם היה מלמדו בחנם הרי הוא מוחל לו על השכר ומהנהו: **מאי פסקא.** שלעולם נוטלין שכר על המקרא ולא על המדרש ולא קתני איפכא: **מה אני בחנם.** צוה אותי ללמד אתכם בחנם כמו שהוא למדני בחנם: **שכר שימור.** נוטלין על נערים קטנים הלומדים מקרא לשמרם שלא ילכו ברחובות ובשוקין ויזיקו ויחנכו לדברים רעים: **שכר פיסוק טעמים.** לנגן המקראות כהלכתן ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו: **לא ילמדנו מקרא.** בקטן אם הדיר קטן הנאה ממנו: אם היה גדול שלמד לו ולבניו מקרא. לו משום דגדול הוא ולא בעי שימור ואין נוטלין עליה שכר ולבניו משום דמלויה קעביד (ולא) [גי' רש"א אפי'] בעי שימור ולא מהני ולא מידי: **היינו דאין קורין בתחילה.** משום דאסור ליטול שכר בשבת אבל שונין שכבר ידעו בפעם ראשונה פיסוק הטעמים ועל שאר הלימוד אינו נוטל שכר אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין בתחילה ואמאי שונין דמה לי פעם ראשונה ומה לי פעם שניה לעולם שימור איכא: **לשמור את התינוק.** מגרות היו בירושלים ומגדלין בהם תינוקות למלאות מים להזות על הכהן השורף את הפרה: **לשמור את הפרה.** פרה אדומה לשמרה שלא יעלה עליה עול: **לשמור את הזרעים.** שדה המתוכרת שומרין אותה לצורך העומר ושתי הלחם: ה)דיינו אבוהון דינוקא למצותא. אם היו קורין בתחילה היה אסור להם והיו צריכים להאריך והלכות מלפין לסעוד עד שיגולו ומבטלין עונג שבת אבל מה שקראו מאתמול שונין בו היום כי אין צריכין להאריך בו: ויקיר להון עלמא. ואינם יכולים לקבל התורה ללמוד דבר חמור: שנוי ושת. המשנה ושתו ומנהגו שהוא נהוג בו לסעוד בכל יום: בנות מי בעיין שימור. שאין דרכן לטייל ברחובות ומאי איצטריך לאשמועינן שמותר ללמוד בנותיו והא אין נוטלים עליהם שכר ואפילו לעצמן יכול ללמד כדבר שאין נוטלין עליו שכר ומתני' סתמא קתני ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל: **דאורייתא הוא.** ואין נוטלין שכר:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"א מהל' ת"ת הל' ז ופ"ו מהלכות נדרים הל' ו סמג עשין יב וסמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ג וסי' רמה סעיף ו [וסי' רמו סעי' ה]:

לא ב מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף יד:

לב ג מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שו סעיף ד:

◆

תורה אור השלם

1. וְאֹתִי צִוָּה יְיָ בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד יד
2. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה

◆

תוספות

הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא וכו'. מפרש ואזיל טעמא דמה אני בחנם דכתיב ראה למדתי אתכם ומסתמא משה לא נטל שכר מישראל שעשיר היה: **שכר שימור.** שמשמר מלמד תינוקות שלא ילכו אנה ואנה אבל מדרש אינו צריך ללמוד כ"א לגדול שאינו צריך שימור כגון עשר למשנה: **שכר פיסוק טעמים.** ושכר דפיסוק אינו צריך אלא מדרבנן ולא שייך לומר מה אני בחנם אף אתם בחנם: **גדול בר שימור הוא.** משמע ליה דמתניתין איירי אף בגדולים: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** וה"ס לא ילמדנו מקרא כרגיל ללמוד מקרא דהיינו קטן אבל מלמד הוא בניו מקרא אם ראוי לבנים: **אין קורין בתחלה בשבת.** מפני עונג שבת: **אבל שונין בראשון.** פירוש יכולין לחזור תורה ראשונה בשבת: **היינו דאין קורין בתחלה.** מפני שמשתכר בשבת ומחזי כמקח וממכר אבל שונין בראשון דכיון דלימדו זו מערב שבת יודעין אותו מערב שבת: **ואי משום שכר שימור אמאי שונין בראשון.** הא איכא שכר שימור: **הבלעה היא.** שמשכר שבת נבלע ולא מיחזי כמקח וממכר שפוסק לו כך לאלו שנה: **לשמור את התינוק.** לצורך מי חטאת: **לשמור הזרעים.** לצורך עומר ושתי הלחם בשביעית אם שוכר ליומי אין נותנין לו שכר דמיחזי כמקח וממכר אם היה נוטל: